

А. В. Кандрацьева,
настаўнік беларускай мовы і літаратуры
гімназіі № 58 г. Гомеля

Тэма ўрока. Зваротны займеннік

Мэты:

- Паглыбіць і сістэматызаваць веды вучняў па асноўных пытаннях тэмы.
- Удасканалваць уменні адрозніваць разрады займеннікаў паводле значэння, выяўляць іх сэнсавую і граматычную ролю ў тэксе.
- Выхоўваць патрыятычныя пачуцці: павагу да свайго народа і яго мовы, любоў да роднай зямлі.

Ход урока

1. Аргмомант

Добры дзень! Я вас вітаю,

Да заняткаў запрашаю.

Наш урок хай будзе плённым,

І цікавым, і натхнёным.

Поспехаў я вам жадаю,

Калі што – я паспрыяю.

2. Актуалізацыя апорных ведаў

Пачнём мы з самага цікавага – з загадкі.

Маю некалькі ў мове нагрузак патрэбных:

Замяняю назоўнік, прыметнік, лічэбнік.

- Што такое займеннік?
- На якія разрады паводле значэння падзяляюцца займеннікі?
- Якія займеннікі выкарыстоўваюцца ў мове замест назоўнікаў?
- Якая роля займеннікаў у мове?

3. Абагульненне і сістэматызацыя вывучанага па тэме

1. *Прачытайце эпіграф. Знайдзіце займеннікі і выначце іх разрад.*

Мова,

Пявучая родная мова!

Ты – уладарка нявызнаных скарбаў.

Столькі значэнняў, гучанняў і фарбаў

Мае ў сабе тваё кожнае слова!

А. Зарыцкі

2. Замяніце самастойныя часціны мовы займеннікамі.

1. Мяне завуць Віктар. **Я люблю** чытаць.

2. Каці прапанавалі працаваць дыспетчарам, хоць **яна** толькі нядаўна прыйшла на фабрыку.

3. На 8 Сакавіка дзяўчынкам уручылі падарункі, **якія** вельмі парадавалі **іх**.

3. Выпішыце займеннікі з тэксту песні “Мой родны кут”. Вызначце разрад займеннікаў.

Ты, мне, цябе, табе, я – асабовыя; мае – прыналежны.

4. Здагадайцеся: якія два асабовыя займеннікі перашкаджаюць па дарогах транспарту? (Ямы)

5. Уявіце сітуацыю: маці прыйшла з працы і убачыла на кухонным стале стос чыстага посуду. Узрадаўшыся яна спытала ў дачкі: “Што гэта за талеркі і кубачкі? “Дачка атказала 5 асабовымі займеннікамі. Якімі? (Вымытыя яны)

6. За які асабовы займеннік трэба схаваць літару ц, каб атрымалася слова – назва жывёлы з пароды грызуноў. (Заяц)

7. Самастойная работа

А) я, табе - асабовыя;

Б) наша - прыналежны, яе - асабовы;

В) хтось, нехта - няпэўныя;

Г) гэта - указальны, яе - прыналежны.

4. Вывучэнне новага матэрыялу

Зваротны займеннік сябе ўказвае, што аб'ектам дзеяння з'яўляецца той, хто яго і ўтварае, таму гэты займеннік не мае формы назоўнага склону, таксама роду і ліку. У сказе выконвае ролю дапаўнення. Скланяецца заменнік наступным чынам:

Н. -----

Р. СЯБЕ

Д. САБЕ

В. СЯБЕ

Т. САБОЙ (САБОЮ)

М. (ПРЫ) САБЕ

Заданне. Замест кропак устаўце займеннік сябе, вызначце яго склон.

- З гадамі я навучыўся цаніць самага...
- Трэбазаўсёды старацца трымаць...ў руках.
- Не магу дараваць... такога неабдуманага ўчынку.
- Трэба непакоіцца не толькі пра..., але і пра іншых.
- Лепш адмовіць...ў чым-небудзь, чым сайму сябру.

5. Дамашняе заданне

6. Падвядзенне вынікаў

*Я – беларус, я
ганаруся,
Што маю гэта
імя.*

Ніл Гілевіч

*Маю некалькі ў мове
нагрузак патрэбных:
Замяняю назоўнік,
прыметнік, лічэбнік.*

Мэты:

- Паглыбіць і сістэматызаваць веды па асноўных пытаннях тэмы;
- удасканальваць уменні адрозніваць разрады займеннікаў паводле значэння;
- выхоўваць патрыятычныя пачуцці: павагу да свайго народа і яго мовы, любоў да роднай зямлі.

Разрады займеннікаў

Мова,
Пявучая родная мова!
Ты – уладарка нявызнаных
скарбаў.
Столькі значэнняў, гучанняў і
фарбаў
Мае ў сабе тваё кожнае слова!

А. Зарыцкі

Замяніце самастойныя часціны мовы займеннікамі

1. Мяне завуць Віктар. Віктар любіць чытаць.
2. Каці прапанавалі працаваць дыспетчарам, хоць Каця толькі нядаўна прыйшла на фабрыку.
3. На 8 Сакавіка дзяўчынкам уручылі падарункі. Падарункі вельмі парадавалі дзяўчынак.

Выпісаць займеннікі з песні “Мой родны кут”. Вызначыць разрад займеннікаў

Мой родны кут, як ты мне мілы!...
Забыць цябе не маю сілы!
Не раз, утомлены дарогай,
Жыццем вясны мае убогай,
К табе я ў думках залятаю
І там душою спачываю.

Здагадайцеся

1. Якія два асабовыя займеннікі перашкаджаюць на дарогах транспарту?
2. Уявіце сітуацыю: маці прыйшла з працы і ўбачыла на кухонным стале стос чыстага посуду. Узрадаўшыся, яна спытала ў дачкі: "Што гэта за талеркі і кубачкі?" Дачка адказала 5 асабовымі займеннікамі. Якімі?
3. За які асабовы займеннік трэба схаваць літару ц, каб атрымалася слова – назва жывёлы з пароды грызуноў.

I ВАРЫЯНТ

Прачытаць сказы, вызначыць
разрады займеннікаў

- а) Пакланюся я табе,
царыца, чыстая,
сцюдзёная вадзіца. (М.
Багдановіч)
- б) Плыве ракою наша
мова, яе не зробіш
ручаём. (М. Лужанік)
- в) Хтось палюе на
сініцу, нехта ловіць
жураўля. (Г.Бураўкін)
- г) Лес – гэта жывая
вопратка зямлі, яе
музыка.

II ВАРЫЯНТ

Суаднесці правы і левы слупок

1) Асабовыя	1. сам, самы, увесь, кожны
2) Зваротны	2. мой, твой, наш, свой
3) Указальныя	3. нехта, нешта, хтосьці
4) Азначальныя	4. хто? што? які? чый?
5) Пытальныя	5. хто, што, які, чый
6) Адносныя	6. я, мы, ты, вы, ён, яны
7) Няпэўныя	7. ніхто, нішто, ніякі
8) Адмоўныя	8. той, такі, гэты, столькі
9) Прыналежныя	9. сябе

Адказы

I ВАРЫЯНТ

II ВАРЫЯНТ

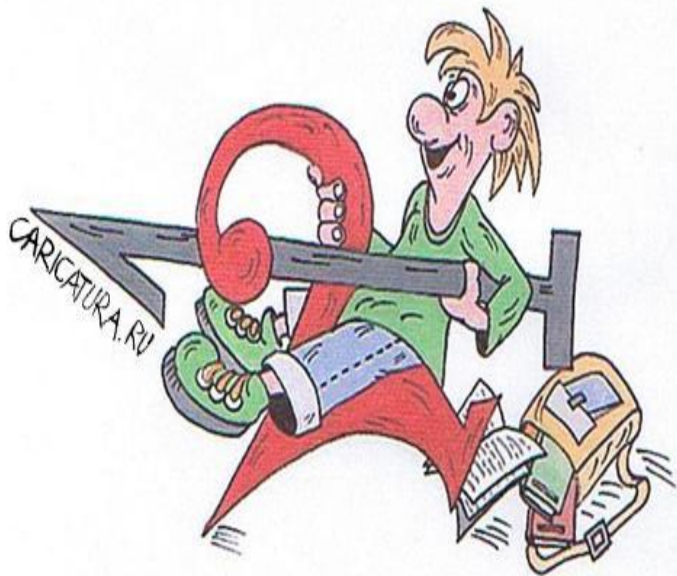
- ⦿ А) я, табе-асабовыя;
- ⦿ Б) наша-прыналежны, яе-асабовы;
- ⦿ В) хтось, нехта-няпэўныя;
- ⦿ Г) гэта-указальны, яе-прыналежны.

1.6, 2.9, 3.8 ,

4.1 , 5.4 , 6.5 ,

7.3 , 8.7 , 9.2.

Для тех , кто “ вучыць ” і “вучыцца” 📢

Зваротны займеннік СЯБЕ

Зваротны займеннік **сябе**

ўказвае, што аб'ектам дзеяння з'яўляецца той, хто яго і ўтварае, таму гэты займеннік **не мае** формы **назоўнага склону**, таксама **роду і ліку**.

У сказе выконвае ролю **дапаўнення**.

Скланяецца заменнік наступным чынам:

Н. -----

Р. СЯБЕ

Д. САБЕ

В. СЯБЕ

Т. САБОЙ (САБОЮ)

М. (ПРЫ) САБЕ

Замест кропак устаўце займеннік сябе, вызначце яго склон

1. З гадамі я навучыўся цаніць самога...
2. Трэба заўсёды старацца трымаць ... ў руках.
3. Не магу дараваць ... такога неабдуманага ўчынку.
4. Трэба непакоіцца не толькі пра ..., але і пра іншых.
5. лепш адмовіць ... ў чым-небудзь, чым свайму сябру.

**У акіяне слова—
Ані мяжы, ні донца.
Ёсць там адна аснова:
Праца і праца бясконца!**

В. Жуковіч